

Om die reden zou de keuze voor een bepaalde rechtsgrond niet alleen ingegeven moeten zijn door politieke redenen, maar vooral ingegeven moeten zijn door overwegingen die voortkomen uit de toepassing van de criminaliseringsprincipes en de gevolgen daarvan. Om die stelling te onderbouwen, verwijst Merita KETTUNEN naar de veranderingen die waargenomen kunnen worden in de visie van het Hof van Justitie van de Europese Unie over de interpretatie van het Verdrag. Het hof heeft zijn doctrine aangepast om toe te laten dat de *travaux préparatoires* van de Europese verdragen als bewijs gebruikt kunnen worden. In een aantal zaken worden de *travaux préparatoires* gebruikt om de *ratio legis* van bepaalde verdragsbepalingen vast te stellen. Het Hof verwijst daarbij enkel naar de *travaux préparatoires* wanneer een tekstuele interpretatie van een verdragsbepaling niet voldoende is en blijkt dat de tekst van de *travaux préparatoires* een toegevoegde waarde kan hebben. Daarbij houdt het Hof sterkt vast aan een limitatieve interpretatie en behoedt ze zich voor een uitbreiding van verdragsbepalingen via een te dynamische interpretatie.

Net omdat strafrecht erg ingrijpt in het leven van de burger en niet alleen ethische, mensenrechtelijke maar ook politieke gevoeligheden naar boven brengt, is een democratisch criminaliseringsproces uitermate belangrijk. Dat verklaart ook meteen waarom lidstaten sterk vasthouden aan hun nationale soevereiniteit en transnationale ontwikkeling van strafrecht met argusogen bekeken wordt. Enkel wanneer die transnationale ontwikkeling van strafrecht rekening houdt met die gevoeligheden en de criminaliseringsprincipes die eraan ten grondslag moeten liggen, kan er sprake zijn van legitieme ontwikkeling van strafrecht.

MERITA KETTUNEN verdedigde op 5 december 2015 haar doctoraal proefschrift voor het behalen van de graad van doctor in de rechten aan *Helsinki University*. De titel van het proefschrift luidt: *Legitimizing the use of transnational criminal law: The European framework*.

Promotor was Prof. dr. Sakari MELANDER (*Helsinki University*); Kustos was Prof. dr. Kimmo NUOTIO (*Helsinki University*) en de opponent was prof dr. Neil WALKER (*Edinburgh University*)

CRIMINOLOGRAFIE EN METHODOLOGIE / CRIME & CRIMINAL JUSTICE STATISTICS & METHODOLOGY

Stadsmonitor 2014

Veiligheidsgevoel en omgeving, welke factoren spelen een rol?

Een onderzoek op basis van de Stadsmonitor 2014 naar de link tussen het veiligheidsgevoel en de omgeving bij de volledige stadsbevolking, bij respondenten met inwonende kinderen en bij kinderen.

ANNELIES JACQUES^a, DRIES VERLET^b & DIRK MOONS^c

^a Studiedienst van de Vlaamse Regering.

^b Studiedienst van de Vlaamse Regering.

^c Studiedienst van de Vlaamse Regering.

1. INLEIDING

De vijfde editie van de Stadsmonitor verscheen in 2015. De Stadsmonitor schetst aan de hand van 167 indicatoren of de Vlaamse centrumsteden al dan niet naar meer duurzaamheid en leefbaarheid evolueren. De helft van de indicatoren wordt samengesteld op basis van administratieve databanken van de hogere overheden en de gemeenten zelf, de andere helft baseert zich op de grootschalige survey bij de stedelingen.

Uit de survey, afgenomen in 2014, blijkt dat 7% van de stedelingen zich vaak of altijd onveilig voelt in de buurt. In wat volgt onderzoeken we in een eerste deel of er in de centrumsteden een verband bestaat tussen het (on)veiligheidsgevoel en de omgeving. Hiervoor vertrekken we vanuit de 4 'soorten' omgevingen: de fysieke, de sociale, de criminele en de institutionele omgeving.

Gezinnen met kinderen in de stad houden is een van de belangrijkste beleidsdoelstellingen van de Vlaamse centrumsteden. Daarom werd deze editie een afzonderlijke katern 'Gezinnen in de stad: De gezins- en kindvriendelijkheid van onze centrumsteden in kaart' samen met de Stadsmonitor gepubliceerd. Waar mogelijk besteden we aandacht aan de situatie van de gezinnen en zelfs van de kinderen zelf. Zo wordt geëindigd met de resultaten van een kwalitatieve bevraging van kinderen en jongeren.

2. HET INSTRUMENT 'STADSMONITOR'

2.1. Definitie

De Stadsmonitor brengt ontwikkelingen in de 13 Vlaamse centrumsteden in beeld om na te gaan of zij naar een meer duurzame en leefbare toestand evolueren. Het gaat hier concreet om de grootsteden Antwerpen en Gent en de centrumsteden Aalst, Brugge, Genk, Hasselt, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout.

Het instrument bestaat uit 2 onderdelen, de visie en de indicatoren. De visie bestaat uit doelen en intenties die aangeven wat onder een leefbare en duurzame stad dient te worden verstaan. De indicatoren meten de ontwikkelingen in de steden om na te gaan of ze in de gewenste richting evolueren (BRAL *et al.*, 2015).

2.2. Visie

De visiematrix werd in 2004 opgesteld en bevat een aantal doelen en intenties die aangeven wat onder een leefbare en duurzame stad wordt verstaan. Meer dan honderd experts hebben tijdens vele overlegmomenten de matrix vorm gegeven. Deze participatieve aanpak bracht vele mensen samen in interessante discussies over de stad, waardoor het draagvlak voor de Stadsmonitor groeide.

De visie heeft de vorm van een matrix bestaande uit rijen en kolommen (zie figuur 1). In de rijen staan de domeinen (werken, wonen, etc.), in de kolommen de vier duurzaamheidsprincipes (economisch, sociaal, fysiek-ecologisch en institutioneel). De matrixvorm laat toe om de domeinen met de duurzaamheidsprincipes te verweven en omgekeerd.

TABEL 1: VISIEMATRIX

Economische principes	Sociale principes	Fysiek-ecologische principes	Institutionele principes
Cultuur en vrije tijd			
Leren en onderwijs			
Natuur en milieu			
Ondernemen en werken			
Veiligheidszorg			
Wonen en woonomgeving			
Zich verplaatsen/mobiliteit			
Zorg en opvang			

Bron: Stadsmonitor 2014.

Op de kruising van de rijen en kolommen staan verschillende intenties die concreet aangeven in welke richting steden dienen te evolueren voor een meer duurzame en leefbare toekomst. Op de kruising van veiligheidszorg en fysiek-ecologische principes bijvoorbeeld staat de intentie: 'In de stad is aandacht voor de link tussen ruimtelijke inrichting in de stad en de veiligheid en het (on)veiligheidsgevoel.'. De volledig ingevulde visiematrix kan worden geraadpleegd op de website www.stadsmonitor.be.

De visie is sinds 2004 beperkt geactualiseerd. In 2008 zijn de domeinen 'zorg en opvang' en 'ondernemen en werken' geactualiseerd. In 2014 zijn aanpassingen doorgevoerd naar aanleiding van het traject 'kindvriendelijke stad' en het traject 'ecologische stad'.

2.3. Indicatoren

Ook het opstellen van de indicatoren gebeurde, net als voor de visiematrix, via een participatief traject. Telkens werd gezocht naar een set van gewenste indicatoren, waardoor de thema's meetbaar werden. Pas achteraf werd nagegaan of voor de indicatoren ook cijfers beschikbaar waren. Om tot een overzichtelijke set te komen werd een selectie gemaakt op basis van relevantie, interpreteerbaarheid, de mate van verband met meerdere domeinen en de mate waarin indicatoren activiteiten van veel stedelijke actoren raken.

Bij de zoektocht naar data wordt beroep gedaan op drie bronnen; centrale databanken beschikbaar in Federale of Vlaamse instellingen (criminaliteitsstatistieken van de federale politie, gegevens over de scholen en leerlingen van het Departement Onderwijs en Vorming, ...), decentrale administratieve data die door de steden zelf wordt verzameld (indicatoren die gebaseerd zijn op geografische informatiesystemen, zoals het aandeel inwoners dat binnen de 400m loopafstand van een speelruimte woont) en een grootschalige survey bij de inwoners van de groot- en centrumsteden.

2.4. Survey

Heel wat data zijn afkomstig uit de survey. In 2004 en 2006 werd een telefonische bevraging opgezet. De telefonische bevraging werd in 2008 vervangen door een schriftelijke bevraging of postenquête. Bij de editie 2014 werd naast de schriftelijke bevraging de mogelijkheid gelaten om de vragenlijst online in te vullen.

De survey benadert een representatief staal van de inwoners van de 13 centrumsteden ouder dan 16 jaar. Bedoeling is om zowel analyses voor de 13 steden samen als voor de 13 steden afzonderlijk uit te kunnen voeren. Steden die op deelgemeente- of buurtniveau over data wilden beschikken, konden extra bevestigingen laten uitvoeren om zo zicht te krijgen op onderlinge verschillen binnen hun stad. De steden Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Leuven en Turnhout maakten hiervan in 2014 gebruik. De initieel uit te zetten steekproef werd begroot op 48.700 eenheden. De totale responsgraad bedroeg in 2014 39,7%, met in totaal 19.350 ingevulde enquêtes.

Voor de directe benadering van de respondenten wordt gebruik gemaakt van de methode van DILLMAN. Deze methode stoelt op 4 communicatiemomenten bestaande uit een eerste en tweede contactmoment, beide gevolgd door een herinnering enkele weken later. Er werd eveneens een loting aan vastgebonden, wat ervoor zorgt dat de respons vergroot. 10.000 gelukkigen maakten kans op een cadeaubon ter waarde van 6 euro.

De respons op een survey heeft vaak te kampen met een vertekening door oververtegenwoordiging van bepaalde groepen en ondervertegenwoordiging van andere groepen. Om die non-respons vertekening te ondervangen, worden de data van de gerealiseerde steek-

proef gewogen. De gewogen responspopulatie is representatief voor de kenmerken leeftijd en geslacht in alle steden en ook voor alle steden samen.

2.5. Stadsmonitor 2014

In maart 2015 werd de 5e editie van de Stadsmonitor voorgesteld. In de aanloop naar deze editie werd een traject rond de 'Ecologische stad' en een rond de 'Gezins- en kindvriendelijke stad' doorlopen. Beide trajecten resulteerden in een aanpassing van de visiematrix en de indicatorenset. Als resultaat van het traject rond gezins- en kindvriendelijke stad werd daarenboven nog een afzonderlijke katern genaamd 'Gezinnen in de stad: De gezins- en kindvriendelijkheid van onze centrumsteden in kaart' met de Stadsmonitor gepubliceerd (zie 2.6 voor meer info).

De Stadsmonitor 2014 bevat 167 indicatoren. De helft op basis van databanken, de andere op basis van de survey. Voor de meerderheid van indicatoren is bovendien een vergelijking in de tijd mogelijk.

Het aantal indicatoren varieert van 10 tot 32 per domein (zie figuur 2).

TABEL 2: AANTAL INDICATOREN PER DOMEIN

Domein	Aantal indicatoren
Cultuur en vrije tijd	
Leren en onderwijs	
Ondernemen en werken	
Veiligheidszorg	
Wonen en woonomgeving	
Mobiliteit	
Zorg en opvang	
Sociale principes	
Natuur en milieu	
Burgerschap en overheid	
Totaal	

Bron: Stadsmonitor 2014.

2.6. Gezinnen in de stad

Naar aanloop van de nieuwe editie werd een traject rond gezinnen en kinderen in de stad opgestart. In een eerste stap hebben Sven De VISSCHER en Didier REYNAERT, Hogeschool Gent, Vakgroep Sociaal Werk, de visietekst 'Kinderen en Jongeren als medeburgers in een duurzame en leefbare stad' voorbereid, op basis waarvan de intenties van de visiematrix van de Stadsmonitor zijn aangevuld en aangepast. Vervolgens heeft Diederik COPS, KUL, Leuven Instituut voor Criminologie met medewerking van Lieve BRADT en Tineke VAN DE WALLE, UGent, Vakgroep Sociale Agogiek, de intenties vertaald in objectieve indicatoren. Ten slotte heeft Kind en Samenleving een methodologie ontwikkeld om kinderen en jongeren te bevragen over hun beleving van de stad en hebben ze met medewerking van Mediaraven in 3 steden kinderen en jongeren bevraagd via een digitale tool. Het gehele traject is opgevolgd door een expertengroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de steden en de Vlaamse overheid. De resultaten van dit onderzoek werden gepubliceerd in 'Gezinnen in de stad. De

gezins- en kindvriendelijkheid van onze centrumsteden in kaart.' Voor meer informatie kan de publicatie of de website www.stadsmonitor.be geraadpleegd worden.

3. ONVEILIGHEID EN OMGEVING, WAT LEERT DE SURVEY ONS?

De centrale vraag die in dit artikel wordt gesteld is of er een link bestaat tussen het onveiligheidsgevoel en de perceptie van de omgeving waarin men woont. Dezelfde opzet werd reeds in een groot aantal criminologische studies onderzocht, voor een overzicht verwijzen we naar PAUWELS *et al.* (2010). MOONS en VERLET (2014) stelden in een eerder artikel een profiel op van personen met grotere onveiligheidsgevoelens. Hieruit bleek de samenhang tussen onveiligheidsgevoel en een aantal socio-demografische persoonskenmerken, de beschikbaarheid van sociaal kapitaal en politieke machteloosheid. De veiligheidsbeleving van de burger wordt niet enkel bepaald door persoonskenmerken maar ook door omgevingskenmerken.

In wat volgt onderzoeken we of er in 2014 in de centrumsteden een verband bestaat tussen het (on)veiligheidsgevoel en de omgeving. Waarbij we vertrekken vanuit de 4 'soorten' omgevingen (fysieke, sociale, criminele en institutionele), met dien verstande dat het steeds om percepties van die omgevingen handelt. Omdat deze editie van de Stadsmonitor focust op de gezins- en kindvriendelijkheid van de centrumsteden zoomen we nadien in op de veiligheidsbeleving van de kinderen zelf.

3.1. Methodologie

Naast een aantal persoonskenmerken blijken omgevingskenmerken een significante rol te spelen in het onveiligheidsgevoel. Een onderzoek van het Nederlandse Centraal Bureau voor Statistiek (2014) stelt dat 4 soorten omgevingen een invloed hebben op de veiligheidsbeleving: de fysieke, de sociale, de criminele en de institutionele. Voor dit artikel hebben we de keuze gemaakt om op basis van deze 4 omgevingen verder te werken.

In een eerste stap werden de surveyindicatoren die peilen naar een aantal aspecten op buurtniveau, zoals tevredenheid over voorzieningen, etc., gebundeld per omgeving. Bij de samenstelling is geprobeerd om per omgeving een zo volledig mogelijk beeld te schetsen. De beperkte beschikbaarheid van indicatoren uit de survey zorgt er echter voor dat de 4 omgevingen niet volledig in beeld gebracht kunnen worden. Deze denkoefening resulteerde in een set van 43 indicatoren verspreid over de 4 omgevingen. Heel wat van deze indicatoren hangen onderling nauw samen, daarom werd door middel van een principale-componenten analyse (PCA), het aantal indicatoren gereduceerd tot 27 variabelen (zie bijlage 1).

In een volgende stap werd het verband tussen het onveiligheidsgevoel en de variabelen in de 4 omgevingen getest aan de hand van een binaire logistische regressie. Deze test laat toe om de verklarende waarde van een groep van onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele te meten. Deze verklarende waarde kunnen we uitdrukken door middel van de Nagelkerke R^2 . De test laat ook toe om vast te stellen welke variabele binnen het model de grootste impact heeft (op basis van de Wald scores).

3.2. Onveiligheidsgevoel

Sinds 2011 is de vraag 'Gebeurt het dat je je onveilig voelt in je buurt/wijk' opgenomen in de survey van de Stadsmonitor. Respondenten kunnen antwoorden met 'altijd', 'vaak', 'af en toe', 'zelden' of 'nooit'. Wanneer respondenten antwoordden met 'altijd' of 'vaak' worden ze in de teller opgenomen.

In 2014 ervaart gemiddeld 7% van de inwoners onveiligheidsgevoelens op buurtniveau. Het grootste onveiligheidsgevoel werd geregistreerd in Antwerpen waar 10,2% van de inwoners zich geregeld onveilig voelt. In geen enkele andere stad is het aandeel groter dan 10%. Het onveiligheidsgevoel is het kleinst in Hasselt, Brugge en Leuven waar aandelen kleiner dan 4% werden opgetekend.

Ten opzichte van 2011 is het onveiligheidsgevoel in elk van de 13 centrumsteden stabiel gebleven op buurtniveau.

3.3. Wat leert de analyse op de volledige populatie ons?

Een overzicht van de benaming van de indicatoren die vanaf hier gebruikt wordt is terug te vinden in bijlage 1.

TABEL 3: LOGISTISCHE REGRESSIE

	Verklarende waarde voor onveiligheidsgevoel in de buurt (Nagelkerke R ²)
Persoonskenmerken	0,04
Fysieke omgeving	0,07
Criminele omgeving	0,19
Sociale omgeving	0,11
Institutionele omgeving	0,04
Alle omgevingsfactoren samen	0,30

Bron: Survey Stadsmonitor 2014, binaire logistische regressie berekening Studiedienst van de Vlaamse Regering.

3.3.1. Persoonskenmerken

De socio-demografische persoonskenmerken (geslacht, leeftijd, opleiding, inkomen en nationaliteit) verklaren slechts 4% (Nagelkerke R²) van de onveiligheidsgevoelens in de buurt. Vrouwen voelen zich over het algemeen onveiliger dan mannen. Ook lager opgeleiden hebben vaker aangegeven zich onveilig te voelen in de buurt dan hoger opgeleiden. Of de respondenten nog inwonende minderjarige kinderen in huis hebben blijkt geen enkel verband te vertonen met de mate waarin ze zich onveilig voelen.

3.3.2. Fysieke omgeving

De verschillende dimensies van de fysieke omgeving brengen we in beeld door te peilen naar de tevredenheid van de voorzieningen in de buurt. Hiervoor baseren we ons op 20 indicatoren. Waar mogelijk werden verschillende tevredenheidsvragen gereduceerd tot een samengestelde variabele. Na deze clustering op basis van onderlinge samenhangen behielden we 13 verschillende dimensies van de fysieke buurtomgeving.

De fysieke omgeving blijkt een kleine rol te spelen in het onveiligheidsgevoel. Slechts 7% van het onveiligheidsgevoel kan erdoor worden verklaard. Binnen deze set blijkt vooral 'uitstraling' de grootste invloed te hebben. Deze variabele omvat de stellingen 'De gebouwen in mijn buurt zijn over het algemeen mooi', 'De straten en voetpaden in mijn buurt zijn over het algemeen netjes' en 'De straten en voetpaden in mijn buurt zijn goed onderhouden'. Hoe groter de tevredenheid over deze aspecten van uitstraling, hoe lager het onveiligheidsgevoel in de buurt. De visuele indruk die men van de buurt heeft, speelt dus een duidelijk rol.

De indicatoren rond voorzieningen, zoals vb. aanwezigheid van kinderopvang, winkels, speelvoorzieningen, groen, etc. hebben nauwelijks invloed op het veiligheidsgevoel.

Ook de variabelen rond mobiliteit blijken een beperkte invloed te hebben op het onveiligheidsgevoel. Enkel de aanwezigheid van voldoende parkeerplaatsen voor inwoners speelt een kleine rol.

3.3.3. Criminele omgeving

De criminele omgeving wordt in beeld gebracht door 15 indicatoren over de hinder die men in de buurt kan ondervinden. Ook hier hangt een aantal indicatoren nauw samen, zodat er na het uitvoeren van de clustering nog 10 dimensies overbleven.

De criminele omgeving, zoals hier gedefinieerd, blijkt 19% van het onveiligheidsgevoel in de buurt te verklaren. Daarmee vormt zij volgens onze analyses de meest invloedrijke omgeving op het veiligheidsgevoel van inwoners.

De variabele die het zwaarst doorweegt is 'lastiggevallen worden op straat'. In beduidend mindere mate spelen ook 'overlast' en 'vandalisme' een rol. Hoe vaker men wordt lastiggevallen op straat en hoe meer overlast inwoners ondervinden van onder andere sluitstort en vandalisme, hoe onveiliger men zich voelt.

Lawaai door bedrijven, lichthinder, geurhinder, graffiti en verkeershinder hebben nauwelijks een effect op het onveiligheidsgevoel.

3.3.4. Sociale omgeving

De sociale omgeving wordt geconstrueerd op basis van de intensiteit van de contacten met niet-inwonende familie, vrienden of kennissen en burens en of men vindt dat het aange-naam is om te praten met de mensen uit de buurt.

10,5% van de onveiligheidsgevoelens kunnen worden verklaard door de sociale omgeving. De 'sociale aspecten buurt' spelen de grootste rol, maar ook 'aangenaam praten' heeft invloed op het onveiligheidsgevoel. Hoe meer sociaal contact er met andere woorden is met burens, familie, vrienden of kennissen, hoe lager het onveiligheidsgevoel.

3.3.5. Institutionele omgeving

Tot slot de institutionele dimensie. Deze brengen we in beeld door te peilen naar het vertrouwen dat mensen hebben in het stadsbestuur en in de politie.

Slechts 4% van het onveiligheidsgevoel kan verklaard worden door de institutionele omgeving. Waarmee dit de minst verklarende omgeving is. Het vertrouwen in de politie speelt een iets grotere rol dan het vertrouwen in het stadsbestuur.

3.3.6. Alle omgevingsfactoren samen

Wanneer de vier omgevingen en de persoonskenmerken tezamen bekeken worden, verklaren ze 29,6% van de onveiligheidsgevoelens. De variabele 'lastiggevallen op straat' blijft veruit de belangrijkste in het hele model. De 'sociale buurtaspecten' en de ergernis over 'vandalisme, in casu de vernielingen van straatmeubilair' en de ergernis over zwerfvuil, sluitstort, ongedierte en hondenpoep volgen qua belang.

4. KINDEREN EN VEILIGHEID

4.1. Kwalitatief onderzoek

Om de perceptie en beleving van de stad, en dus ook onveiligheid, door min 16-jarigen in beeld te brengen, zijn aangepaste instrumenten nodig die aansluiten bij hun taal en leefwereld. De survey van de Stadsmonitor, die opgesteld is voor de bevraging van inwoners ouder dan 16 jaar, is dus niet geschikt. De informatie die we uit de Stadsmonitor met betrekking tot kinderen kunnen halen beperkt zich tot de respondenten met inwonende kinderen, zoals hierboven is gebeurd. Op deze manier bevragen we enkel de ouders en niet het kind zelf.

In 2015 werd daarom een kwalitatieve bevraging van kinderen en jongeren in vijf scholen en drie steden op poten gezet om tot een bevragingsmethode te komen die wel geschikt is. Bij de selectie van de scholen werd er een grootstad, een grotere en een kleinere centrumstad gekozen. Wat de leeftijden betreft, werd gekozen voor een evenwichtige selectie met drie focusleeftijden: 7-8 jaar (2de leerjaar), 10-12 jaar (5de en 6de leerjaar) en 13-15 jaar (2de en 3de middelbaar). Het onderzoek leverde belangrijke inzichten op over hoe jonge mensen over de stad denken en spreken.

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat een aantal kinderen al vroeg leren inschatten wanneer een bepaalde plek (on)veilig is. Ze veralgemeenden dit niet, maar beschreven soms zeer specifieke plekken/situaties, bv. 'Daar is zo'n meneer, die drinkt altijd red bull en roept naar ons'. Een aantal kinderen konden zeer concreet en gedetailleerd over (on)veiligheid vertellen, terwijl andere kinderen veeleer over categorieën van onveiligheid spraken, wat waarschijnlijk met onwetendheid en onwennigheid te maken heeft.

Kinderen leren ook vaak van anderen wat al dan niet veilig is. Ouders spelen een grote rol in het benoemen van veilige en onveilige plaatsen en situaties.

Door confrontatie met (on)veiligheid kunnen jonge mensen een ruimer handelingsrepertoire ontwikkelen om met onveilige situaties om te gaan. Zelf zoeken ze daarvoor steun bij anderen zoals ouders, vrienden, leerkrachten en de politie.

4.2. Online testbevraging

Op basis van het kwalitatieve onderzoek werden twee digitale vragenlijsten opgesteld, eentje voor kinderen (7 tot 10 jaar) en eentje voor jongeren (11 tot 15 jaar). De vragenlijsten werd in september 2014 in zes scholen uitgetest. De steekproef van de bevraging was niet omvangrijk genoeg om analyses per stad toe te laten. Het doel van de studie was vooral om de ontwikkelde vragenlijst te testen zodat deze kan aangepast worden voor toekomstig gebruik. Hieronder worden een aantal resultaten met betrekking tot criminaliteit en veiligheid toegelicht.

TABEL 4: ONVEILIGHEIDSGEVOELENS

	Lager onderwijs (N=187)				Secundair onderwijs (N=176)			
	Ja	Een beetje	Nee	Weet ik niet	Ja	Een beetje	Nee	Weet ik niet
Ik ken de mensen in mijn buurt.								
Ik vertrouw de mensen in mijn buurt.								
De mensen helpen mekaar in mijn buurt.								
Ik voel me veilig in mijn buurt.								

	Lager onderwijs (N=187)				Secundair onderwijs (N=176)			
	Ja	Een beetje	Nee	Weet ik niet	Ja	Een beetje	Nee	Weet ik niet
Ik ben bang van sommige mensen in mijn buurt.								
De politie zorgt voor ons.								

Bron: Gezinnen in de stad, bewerking SVR.

De hoge score op de antwoordcategorie 'een beetje' bij de vragen rond veiligheid toont aan dat veel kinderen en jongeren veiligheid niet zwart-wit zien. Heel wat kinderen hebben deze categorie aangevinkt terwijl de 'nee' categorie amper werd gebruikt.

Jongeren geven vaker aan dan kinderen dat ze de mensen die in hun buurt wonen kennen. Opvallend is dat het vertrouwen in de mensen in de buurt toch lager ligt bij jongeren dan bij kinderen.

Meer dan de helft van de kinderen en jongeren voelt zich veilig in hun buurt. Toch geeft 22% aan bang te zijn van sommige mensen in de buurt. Slechts een kleine minderheid van de kinderen voelt zich onveilig in de eigen buurt.

De mate waarin kinderen en jongeren vinden dat de politie goed voor hun zorgt daalt met de leeftijd. Slechts één op de vier middelbare scholieren is het akkoord met deze stelling. Bij kinderen is iets meer dan 58% het eens met de stelling.

5. UITLEIDING

De vijfde editie van de Stadsmonitor is in 2015 verschenen. De Stadsmonitor schetst aan de hand van 167 indicatoren of de Vlaamse centrumsteden al dan niet naar meer duurzaamheid en leefbaarheid evolueren. De helft van de indicatoren wordt samengesteld op basis van administratieve databanken of wordt door de steden zelf aangeleverd, de andere helft baseert zich op de grootschalige survey bij de stedelingen. Uit de survey blijkt dat 7% van de stedelingen zich vaak of altijd onveilig voelt in de buurt.

Op basis van deze survey wordt de omgeving gelinkt aan het buurtonveiligheidsgevoel. Uit de analyse blijkt dat de criminele omgeving het grootste aandeel in het onveiligheidsgevoel kan verklaren. Hoe vaker men wordt lastiggevallen op straat en hoe meer overlast inwoners ondervinden van onder andere sluikstort en vandalisme, hoe onveiliger men zich blijkbaar voelt. Ons onderzoek toont eveneens aan dat sociale contacten en de visuele indruk die men van de omgeving krijgt eveneens een belangrijke rol spelen. Dus niet alleen de 'criminele omgeving' maar ook het sociale weefsel van een buurt verdient aandacht bij het veiligheidsbeleid.

Bij deze conclusie dient er op gewezen dat in het onderzoek alles geanalyseerd werd op een individueel niveau. Het gaat hier met andere woorden steeds over individuele percepties van de omgeving. Om echt uitspraken te kunnen doen over effecten van de context dient vanuit een multilevel design gewerkt te worden waarbij de kenmerken van de omgeving ook op het niveau van de omgeving worden bekeken. Door de analyse voor de 13 centrumsteden samen uit te voeren, houden we ook geen rekening met de mogelijkheid dat de buurten in de steden onderling ook sterk kunnen verschillen (PONSAERS *et al.*, 2003).

Deze editie van de Stadsmonitor besteedde extra aandacht aan de gezins- en kindvriendelijkheid van de centrumsteden. Uit de analyse blijkt dat de resultaten van de responden-

ten met inwonende minderjarige kinderen sterk overeen komen met de generieke resultaten.

Uit de kwalitatieve bevraging blijkt dat kinderen en jongeren zich overwegend veilig voelen in de buurt, maar 22% geeft toch aan soms bang te zijn van mensen in de eigen buurt. Verder blijkt dat kinderen vaak van anderen leren wat al dan niet veilig is. Ouders spelen een grote rol in het benoemen van veilige en onveilige plaatsen en situaties. Dus ook bij kinderen speelt het sociale weefsel een belangrijke rol!

REFERENTIES

- BRAL, L., JACQUES, A., SCHEFAUT, H., STUYCK, K., VANDERHASSELT, A. & LAHOUSSE, H. (2015). *Stadsmonitor 2014. Een monitor voor leefbare en duurzame Vlaamse steden*. Brussel: Agentschap Binnenlandse Bestuur.
- CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK (2015). *Veiligheidsmonitor 2014*. Den Haag/Heerlen, 139-144.
- PONSAERS, P., DE KIMPE, S., PAUWELS, L. & VAN ALBERT, K. (2003). *Over de relatie tussen stedelijkheid en criminaliteit*. In L. Schets (Ed.), *De eeuw van de stad. Over stadsrepublieken en rastersteden. Voorstudies*. Brugge: Die Keure, 233-269.
- MOONS, D. & VERLET, D. (2014) *Veiligheidsgevoelens gewikt, gewogen en divers bevonden: over het meten van veiligheidsgevoelens in Vlaanderen*. *Panopticon*, 35(3), 243-249.
- PAUWELS, L., HARDYNS, W. & VAN DE VELDE, M. (2010) *The study of crime and insecurity in ecological settings: some persisting problems and recent developments*. In L. PAUWELS (ed.), W. HARDYNS & M. VAN DE VELDE, *Social disorganisation, offending, fear and victimisation. Findings from Belgian studies on urban context of crime*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 21-38.

BIJLAGE 1

PCA	Indicator
Fysieke omgeving	
Uitstraling	De gebouwen in mijn buurt zijn over het algemeen mooi De straten en voetpaden in mijn buurt zijn over het algemeen netjes De straten en voetpaden in mijn buurt zijn goed onderhouden
Voldoende groen	Er is voldoende groen in mijn buurt (parken, bomen, gras, enzovoort)
Voldoende activiteiten ouderen	In mijn buurt zijn er voldoende activiteiten voor ouderen/gepensioneerden
Openbaar vervoer/bereikbaarheid	Er zijn voldoende haltes openbaar vervoer in mijn buurt Er rijden voldoende bussen/trams in mijn buurt Vanuit mijn buurt kan ik het centrum van de stad gemakkelijk bereiken (te voet, fiets, auto, bus, trein, tram)
Parkeerplaatsen	Er zijn voldoende parkeerplaatsen voor bewoners in mijn buurt
Fietspaden	De fietspaden in mijn buurt zijn veilig Er zijn voldoende fietspaden in mijn buurt De fietspaden in mijn buurt zijn goed onderhouden
Voldoende fietsenstallingen	In mijn buurt zijn er voldoende fietsenstallingen
Voorzieningen jeugd	Er zijn voldoende speelvoorzieningen in mijn buurt voor kinderen tot 12 jaar (speeltuinen, speelruimte) Er zijn voldoende geschikte plekken in mijn buurt waar de opgroeiende jeugd vanaf 12 jaar buiten kan samenkomen
Voldoende huisartsen	Er zijn voldoende huisartsen in mijn buurt
Voldoende winkels	Er zijn voldoende winkels in mijn buurt (bakker, slager, bank, ...)

PCA	Indicator
Fysieke omgeving	
Voldoende zorgvoorzieningen ouderen	Er zijn voldoende voorzieningen voor ouderen in mijn buurt (een rusthuis, een serviceflat, een dienstencentrum)
Verkeersveilige schoolomgeving	De schoolomgevingen in mijn buurt zijn veilig
Voldoende kinderopvang	Er is voldoende kinderopvang in mijn buurt
Sociale omgeving	
Sociale aspecten buurt	Mensen in mijn buurt zijn te vertrouwen Ik voel me thuis bij de mensen die in mijn buurt wonen Ik heb veel contact met mijn directe buren Mensen in mijn buurt zijn bereid hun buren te helpen Ik heb veel contact met andere buurtbewoners
Aangenaam praten	Het is aangenaam om in mijn buurt met de mensen te praten
Criminele omgeving	
Verkeersoverlast	Auto's en/of vrachtwagens rijden te snel in mijn buurt Agressief verkeersverdrag Lawaai door verkeer (auto, bus, vrachtwagen, tram, trein, vliegtuig)
Lawaai bedrijven	Lawaai door bedrijven
Burenlawaai	Burenlawaai (ruzie, blaffende honden, muziek, ...)
Geunhinder	Andere vormen van lawaai (hoerca, sportvelden, ...)
Lichthinder	Lichthinder (straatverlichting, reclameverlichting, ...)
Lastiggevalen straat	Lastiggevalen worden op straat (schelden, fysieke aanraking, ...)
Vandalisme	Vernieling van straatmeubliar/vernieling van telefooncellen, bus- of tramhokjes
Graffiti	Bekladde muren en/of gebouwen (graffiti)
Overlast	Zwerfvuil (blikjes, papier, ...) Sluikstort (grof huisvuil, zakken afval, ...) Ongedierte (bv. reatten, muizen, zwurfkatten, duiven, ...) Hondenpoep
Institutionele omgeving	
Vertrouwen stadsbestuur	In welke mate heb je vertrouwen in het stadsbestuur
Vertrouwen politie	In welke mate heb je vertrouwen in de politie